

רס"ן הרב מתן גולדברגר, רב בה"ד 1

הזמנת מחלל שבת להרצאה בשבת

ראשי פרקים

א. הקדמה	ז. שיטת הריטב"א
ב. הנאה מחילול שבת	ח. כשהחוטא עלול לעבור עבירות
ג. לפני עיוור	נוספות
ד. מסייע לדבר עבירה	ט. דעת אחרוני זמננו בעניין הזמנת
ה. פסיקת ההלכה בעניין מסייע	חילוני לשבת
ו. ספק אם הסיוע יגרום שיעשו	י. סיכום
איסור	

א. הקדמה

לעתים, מפקדים מעוניינים להזמין מרצה שאינו שומר תורה ומצוות להרצאה בשבת, בדרך כלל בנושאים הקשורים לפיקוד ומנהיגות.

מציאות זו, מעלה שאלות עקרוניות - האם יש בכניסת החיילים להרצאה משום הנאה מחילול שבת? האם יש בעצם הזמנת המרצה משום איסור 'לפני עיוור'?

למותר לציין, כי על הרב הצבאי לוודא כי לא נעשה כל חילול שבת בהרצאה עצמה - כשימוש במחשב או מקרן. ובנוסף יש לוודא שהשבת נשמרת במחנה הצבאי - אי רישום הנכנס בשער, איסור נסיעה ברחבי הבסיס ועוד.

המאמר בא לענות על השאלה מצד השומעים - האם מותר להיכנס להרצאה שהמרצה נסע עבודה, וכן על המערכת הצבאית - האם ניתן להזמין מרצה שקרוב לוודאי ייסע להרצאה בשבת עצמה?

ב. הנאה מחילול שבת

הגמרא מביאה במספר מקומות¹ את הדיון על הנאה מחילול שבת:

"המבשל בשבת, בשוגג יאכל, במזיד לא יאכל, דברי רבי מאיר. רבי יהודה

1. תוספתא שבת ב, טו. שבת לח, א. ביצב יז, ב. כתובות לד, א. גיטין נג, ב. בבא קמא עא, א. חולין טו, א. הגמרא לקמן מובאת בחולין.

אומר: בשוגג יאכל במוצאי שבת, במזיד לא יאכל עולמית. רבי יוחנן הסנדלר אומר: בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו, במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים".

מספרת הגמרא:

"כי מורי להו רב לתלמידיה מורי להו כר' מאיר, וכי דריש בפירקא דריש כרבי יהודה משום עמי הארץ".

נחלקו הראשונים כמי לפסוק במחלוקת זו. רוב הראשונים פסקו כרבי יהודה וכפי שהורה רב לעמי הארץ, וכך נפסק בשולחן ערוך²:

"המבשל בשבת, (או שעשה אחת משאר מלאכות), במזיד, אסור לו לעולם ולאחרים מותר למוצאי שבת מיד. ובשוגג, אסור בו ביום גם לאחרים, ולערב מותר גם לו מיד".

ביארו האחרונים³ שמותר ליהנות ממה שנובע ממעשה השבת, אם אינו נהנה בחפץ עצמו שנעשתה בו המלאכה.

כך כתב הגר"ז אוירבאד⁴:

"ולא מצאתי בשום מקום דקנסו חכמים שלא ליהנות ממעשה שבת, רק מגוף הדבר שנעשה בו האיסור או מאור נר שהודלק בשבת דחשיב נמי כנהנה מגוף הנר, וכיון שהאיסור להנות ממעשה שבת הוא רק מדרבנן, מסתבר דאסור רק להשתמש וליהנות מהמפתח לפתוח בו הדלת, אבל הכניסה לבית לאחר שכבר פתוח אף על גב שרק לצורך זה הובא המפתח מכל מקום בפתיחה עצמה לא נעשה כלל שום איסור מלאכה, זולת זה שנהנה בפתיחתו ממעשה שבת, ולכן נלענ"ד דלאחר שכבר פתוח שפיר מותר להיכנס וליהנות מכל אשר בבית".

וכן כתב הגר"מ פיינשטיין⁵:

"אף שהעבירה דהדלקת הנר גרמה למצוא הדבר, שנמצא שנהנה עכ"פ מהעבירה, אין לאסור".

2. סימן שיח סעיף א.

3. וראה ביאור הלכה סימן שיח ד"ה אחת משאר ושי"ת משנה הלכות ח"ז ס"ג, כאשר לא נעשה מעשה בגוף החפץ האם אסור להשתמש בו, וכל שכן הוא לענייננו שלא נהנה ישירות מהחילול.

4. שו"ת מנחת שלמה תניינא (ב-ג) סימן כב.

5. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן עא.

וכך נפסק במשנה הלכות⁶ ובילקוט יוסף⁷.

וכך נאמר בתורת המחנה⁸:

"כל שכן שמותר לישון בחדר שכיבו בו תאורה מציקה, לשהות בחדר שכיבו בו מיזוג מעיק, או להשתמש בכלים שהודחו במים שהוחמו בשבת, הואיל ואינו נהנה ישירות מחילול השבת".

בנידון דידן - ההנאה היא לא מהנסיעה של המרצה, אלא מההרצאה המגיעה בעקבותיה. מקרה זה אף יותר קל מהמקרים המתוארים מעלה, כיוון שהנסיעה איננה הכרחית לביצוע ההרצאה. נמצאנו למדים שאין איסור הנאה ממעשה שבת בכניסה להרצאה כזו.

ג. לפני עיוור

בחלק זה נדון האם בהזמנה להרצאה יש משום "לפני עיוור לא תתן מכשול"? ואם כן - על מי האיסור בדבר זה?

הדיון העיקרי על איסור "לפני עיוור לא תתן מכשול" הובא במסכת עבודה זרה⁹:

"אמר רבי נתן, מנין שלא יושיט אדם כוס של יין לנזיר, ואבר מן החי לבני נח? תלמוד לומר: ולפני עור לא תתן מכשול. והא הכא דכי לא יהיבין ליה שקלי איהו, וקעבר משום לפני עור לא תתן מכשול? הכא במאי עסקינן דקאי בתרי עברי נהרא. דיקא נמי דקתני לא יושיט ולא קתני לא יתן, שמע מינה".

פירש רש"י על אתר:

"דקיימא בתרי עברי נהרא - עובד כוכבים מצד זה וישראל מצד זה, דאי לא יהיב ליה לא מצי שקיל".

האיסור מדאורייתא הוא במציאות כגון 'תרי עברי דנהרא' שהחוטא אינו יכול להשיג את חפץ העבירה אם לא מושיטים לו.

כיון שכך, במקרה שלנו גם אם לא נזמין הרצאה בשבת המרצה יכול לנסוע ברכבו לעיסוקיו, ואי אפשר לומר שבהזמנתנו אותו אנחנו מאפשרים לו את היכולת לחלל שבת ח"ו. ולכן בהזמנת מחלל שבת, שיכול לחלל שבת גם לולי ההזמנה, ומעשינו

6. חלק ו סימן עח.

7. שבת ג, סימן שיח סעיף מב.

8. חלק ב פרק מט, תשובה ג.

9. דף ו, ב.

אינם אלו הנותנים לו את האפשרות לחלל את השבת, אין עוברים על לפני עיוור.

ד. מסייע לדבר עבירה

אמנם, יכול להיות שגם אם החוטא יכול להשיג את האיסור בעצמו, יש איסור לגרום לו לעבור עבירה משום דין מסייע לדבר עבירה.

התוספות בסוגייתנו¹⁰ כותבים, שאסור לתת למומרים לעבודה זרה דבר איסור, אף על פי שהוא שלהם, כי בוודאי יאכלוהו. ומוסיפים התוספות:

"מיירי בדקאי במקום שלא יוכל ליקח אם לא יושיט לו זה, וכדמסיק דקאי בתרי עברי נהרא".

משמע שכאשר יכול המומר להגיע בעצמו, מותר לתת לו גם אם ודאי יעשה עבירה. וכדעתו התיירו ראשונים רבים, ובהם הרמב"ן¹¹, רבינו ירוחם¹², המרדכי¹³, שו"ת הרדב"ז¹⁴ ועוד.

אולם, נימה אחרת עולה מהתוספות במסכת שבת. המשנה¹⁵ אומרת שכאשר פשט העני את ידו ונתן לתוך ידו של בעל הבית, העני חייב (משום מלאכת הוצאה) ובעל הבית פטור. והגמרא¹⁶ אומרת שבעל הבית פטור ומותר.

שואלים תוספות:

"וא"ת והא קא עבר אלפני עור לא תתן מכשול, ואפילו מיירי שהיה יכול ליטלו אפילו לא היה בידו דלא עבר משום לפני עור דמושיט כוס יין לנזיר מוקי לה בפרק קמא דמסכת עבודה זרה¹⁷ דקאי בתרי עברי דנהרא, מ"מ איסור דרבנן מיהא איכא, שחייב להפרישו מאיסור?".

הרי לנו שיש איסור במסייע לעבור על איסור בחד עברא דנהרא. וכדעתו מופיע

10. עבודה זרה ו, ב ד"ה מנין.

11. מובא בר"ן על הרי"ף ע"ז ז, א.

12. תולדות אדם וחווה נתיב יז חלק ו, דף קס, טור א.

13. מרדכי מסכת עבודה זרה, פרק לפני אידיהן, רמז תשצה.

14. חלק ג, סימן תקלה.

15. שבת ב, א.

16. שם ג, א.

17. ו, א.

ברא"ש¹⁸, בר"ן¹⁹ וברבינו ירוחם²⁰.

ישנה סתירה לכאורה בדברי חלק מהראשונים (בעלי התוספות, הרא"ש, רבינו ירוחם והר"ן), שפעם לא חששו לאיסור מסייע ופעם חששו. תירוצים לסתירה זאת יבוארו לקמן.

ה. פסיקת ההלכה בעניין מסייע

הרמ"א²¹ הביא את שני הדעות בעניין איסור מסייע בחד עברא דנהרא, ופסק להקל ושבעל נפש יחמיר על עצמו:

"יש אומרים הא דאסור למכור להם דברים השייכים לעבודתם, היינו דוקא אם אין להם אחרים כיוצא בו או שלא יוכלו לקנות במקום אחר, אבל אם יכולים לקנות במקום אחר, מותר למכור להם כל דבר. ויש מחמירין. ונהגו להקל כסברא הראשונה, וכל בעל נפש יחמיר לעצמו".

אך הש"ך²² ביאר שאין מחלוקת בין הראשונים, וחילק בין המקרים, שכאשר מדובר על גוי שיכול לעשות בעצמו אין מצווה למונעו, ולעומת זאת כאשר מדובר על ישראל צריך להפרישו מאיסור ולא לסייע בידו:

"וכל זה לדעת הרב, אבל לפי עניות דעתי דלא פליגי, דכולי עלמא מודים להמרדכי ותוספות בפרק קמא דעבודת כוכבים, דבעובד כוכבים או מומר שרי. והגהות מרדכי ותוספות והרא"ש בפרק קמא דשבת, והר"ן פרק קמא דעבודת כוכבים, מיירי בישראל שהוא חייב להפרישו מאיסור. וכדכתב הרא"ש שם, דלא גרע מישראל קטן אוכל נבילות שבית דין מצווים להפרישו, כל שכן ישראל גדול".

הש"ך מסביר שישנו איסור מסייע בישראל, ואילו בגוי ובמומר לאותה עבירה אין איסור מסייע.

ברם, אחרונים רבים²³ חלקו על הש"ך, וכתבו שגם כאשר הגוי יכול לקנות ממקום אחר אסור למכור לו דבר לע"ז, וכל שכן שאסור לתת לישראל מומר.

חילוק אחר מצינו בדברי הכתב סופר²⁴:

18. שבת א, א

19. ע"ז א, ב מדפי הר"ף

20. תולדות אדם וחווה, נתיב יב, חלק ה, דף עג, טור א

21. יורה דעה סימן קנא סעיף א.

22. שם סק"ו.

23. ראה שו"ע יו"ד קנז א, גר"א ופתי"ש שם, חוות יאיר קפה, משנ"ב שמ"ז סק"ז.

24. שו"ת כתב סופר יורה דעה סימן פג.

"ליישב קושיית ש"ך העצומה בסתירת דברי הרא"ש ותוספות ור"י, נראה לפענ"ד דיש לחלק בין הא דפרק קמא דשבת לפרק קמא דע"ז. דברק קמא דשבת העני המוציא או מניח לידו של הבעה"ב אז היא אתחלתא דעבירה כשמוציא מידו או גמרה כשמניח בידו והוא מסייע קצת בשעת עבירה, הגם שאין בסיוע צורך שאפשר בלאו הכי, מכל מקום אסור מדרבנן. ודן ולמד זה מדמצווים לקטן להפרישו כשרואים שעושה איסור, כל שכן שאין לסייע בסוף קצת כשמתחיל או גומר האיסור על ידו. אבל בנותן איסור שלו למומר, הגם שידוע שיאכל, מכל מקום בשעת נתינה עדיין ליכא כאן שום אתחלתא דאיסור, ואינו מסייע לו כלום בשעה שעושה האיסור כנ"ל. והוא חילוק נכון".

הכתב סופר מחלק בין שני סוגי מסייע. כאשר הוא מסייע בשעת מעשה העבירה, הדבר אסור אע"פ שהחוטא יכל לעבור על האיסור ללא הסיוע. לעומת זאת, אם הוא מסייע קודם מעשה העברה אך לא שותף כלל בשעת העשייה, אין בזה איסור אפילו מדרבנן. החילוק היסודי של הכתב סופר הוזכר גם בפוסקים נוספים²⁵.

דברי הריטב"א שיובאו לקמן, מהווים גם הם תירוץ לסתירה, ומחלקים בין המקרים.

ו. ספק אם הסיוע יגרום שיעשו איסור

במקרים רבים, לא מוכרח שהסיוע יגרום שמקבל החפץ יעשה בו איסור. כגון שאין ודאות שבגלל ההרצאה המרצה ייסע בשבת. מה הדין במקרים אלו?

המשנה בגיטין²⁶ מתירה להשאיל חפץ לעבריין, אע"פ שעלול להשתמש בו לעבירה, מפני דרכי שלום:

"משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה וכברה ורחים ותנור אבל לא תבור ולא תטחן עמה. אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ נפה וכברה ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה אבל משתטיל המים לא תגע עמה לפי שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה, וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום, ומחזיקין ידי גוים בשביעית אבל לא ידי ישראל, ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום".

בירושלמי²⁷ נאמר:

"רבי זעירא בעי קומי רבי מנא: מתניתא בסתם, הא בפירושא לא. אמר ליה: וסתמו לאו כפירוש היא?! אמר ליה: אני אומר נפה לספור בה מעות,

25. שו"ת בניין ציון סימן טו; ב"ח על השולחן ערוך או"ח קסט, ב; מגן אברהם שם סעיף ו.

26. פרק ה משנה ט.

27. גיטין פרק ה הלכה י.

כברה לכבור בה חול, ריחים לטחון בה סממנין, תנור להטמין בו אונין של פשתן".

ביאר קרבן העדה:

"**מתניתין בסתם** - שלא אמרה שצריכה כלים אלו לפירות שביעית, דאיכא למימר אימא לפירות ישנים צריכה להו אבל במפרשת שהן לצורך פירות שביעית אסור להשאלן:

וסתמא לאו כפירוש הוא - בתמיה, הא אין כלים אלו נצרכים בשביעית אלא לפירות שביעית, דפירות ישנים כבר נתקנו קודם שביעית".

מבואר בדברי הירושלמי, שאע"פ שיש סיבה להקל מפני דרכי שלום, אין זה מותר, אלא רק אם לא בקש בפירוש, וישנה אפשרות שלא יבצע עבירה, ואז ניתן לתלות להיתר.

לעומת הירושלמי שבמקרה של דרכי שלום כותב שניתן לתלות בהיתר, בגמרא בעבודה זרה²⁸ נראה שמותר לתלות בהיתר גם כאשר לא מדובר על דרכי שלום:

"תנן: בית שמאי אומרים: לא ימכור אדם פרה החורשת בשביעית, ובית הלל מתירין, מפני שיכול לשוחטה... ותנן: אלו הן כלים שאין אדם רשאי למוכרן בשביעית: המחרישה וכל כליה, העול והמזרה והדקר. אלא אמר רב אשי: כל היכא דאיכא למיתלא תלינן ואף על גב דמצווה, וכל היכא דליכא למיתלי לא תלינן אף על גב דאינו מצווה".

בדומה לכך הגמרא בנדרים אומרת²⁹:

"רב אשי הוה ליה ההוא אבא (יער), זבניה לבי נורא (לעובדי ע"ז של אש). אמר ליה רבינא לרב אשי: האיכא לפני עור לא תתן מכשול? א"ל רוב עצים להסקה ניתנו".

וכתבו על כך התוספות:

"רוב עצים להסקה - וכל היכא דאיכא למיתלי בהיתרא תלינן".

נחלקו הראשונים האם ניתן לתלות בהיתר רק כשיש בדבר משום דרכי שלום, או שגם אם אין דרכי שלום אם אפשר לתלות להיתר מותר לתת לו.

ר"ת סובר שאם אפשר לתלות בהיתר, מותר. את דבריו הוא מוכיח מהמקורות שהובאו לעיל, במשנה בגיטין רואים שטעם דרכי שלום מספיק עבור השאלת האשה לחברתה, ומהמקור של הפרה החורשת בשביעית רואים, כי בית הלל הסתפקו בתלייה

28. עבודה זרה טו, ב.

29. סב, ב.

להיתר, גם כשמדובר על חשוד לחטוא. שיטת ר"ת דעתו הובאה גם בתוספות³⁰.

לעומת זאת, רוב הראשונים הסבירו שאחד משני התנאים לבדו אינו מספיק בכדי להתיר. כך למשל כתב הר"ן³¹:

"למה לי טעמא דדרכי שלום הא אסיקנא בשמעתין דכל היכא דאיכא למתלי תלינן? יש לומר הני מילי במכירה שכיון שהוא צריך למעות לא החמירו חכמים עליו כל היכא דאיכא למתלי. אבל בשאלה דלא מטיה לידיה היינו אומרים דלא להשאל ולא לוקי נפשיה בספק איסור. אם לא שהתירו חכמים משום דרכי שלום".

הר"ן כותב שכאשר הוא מרוויח מכך, לא החמירו עליו חכמים, ואם יש לתלות להיתר מותר. וכשאינו מרוויח כלכלית מהנתינה, מותר רק כשבנוסף לכך שניתן לתלות יש צורך משום דרכי שלום.

המגן אברהם³² כתב שבשאלה האם ניתן לתלות בהיתר, יש לחלק האם מדובר על דבר מצוי או על דבר שאינו מצוי:

"ואסור להשאל לאדם כלי מלאכה אם הוא חשוד לעשות מלאכה בשבת, אם לא שיש לתלות שיעשה בה מלאכת היתר. ודוקא בדבר המצוי, אבל בדבר שאינו מצוי אסור, אם לא מפני דרכי שלום".

וכך כתב גם במ"ב שם³³.

ז. שיטת הריטב"א

שיטה מיוחדת בנושאים אלה, כתב הריטב"א בסוגייתנו³⁴:

"לענין לפני עור לא תתן מכשול דכל היכא דתבעי לה סתמא דומיא דמתני' והא דנזיר ואבר מן החי שאנו חוששין לתקלה, **כל היכא דמצוי עביד איסור שלא על ידינו ליתא משום ולפני עור**, ואף על פי שאפשר שהוא מרבה באיסור על ידינו לא חיישינן, אבל מכל מקום אי תבע ליה בפירוש לאיסורא נהי דמשום ולפני עור ליכא, אכתי איכא איסורא במילתא משום **מסייע ידי עוברי עבירה כל שאנו גורמין לו לעשות איסור או להרבות באיסור**, וכדקיימא לן³⁵ שאין מסייעין ידי ישראל בשביעית ואפילו לומר

30. שם ד"ה רוב.

31. חידושי הר"ן, עבודה זרה טו, ב.

32. או"ח שמו ס"ק ד.

33. או"ח שמו, ס"ק ז.

34. עבודה זרה ו, ב.

35. גיטין סב, א.

להם התחזקו אסור. ולא עוד אלא שאנו חייבין למחות בידו, דכל ישראל ערבין זה לזה, וכל שכן שאסור לגרום להם לעשות שום איסור או להרבות באיסור כללי".

וכן כתב הריטב"א בהמשך³⁶:

"ומסתברא לי דהכי קאמר דהתם כיון דליכא אלא לאו דלפני עור, אין לאו דלפני עור אלא כשנותנו למי שיעשה בו עבירה ודאי, ורבנן אסרו אפילו סתמו היכא שיש רגלים לדבר לחוש שיעבור בו זה עבירה ועשו סתמו כפירוש, וכל היכא דאיכא למיתלי לקולא דלאו לעבירה בעי ליה אוקמוה רבנן אדינא והתירוהו".

לדעת הריטב"א ישנו חיבור בין סוגייתנו לסוגיית התלייה. לשיטתו, איסור דאורייתא של לפני עיוור מתקיים רק בהינתן שני התנאים: 1. המכשיל נותן לו את חפץ העבירה, והוא היחיד שיכול לספק לו את חפץ העבירה. 2. ודאי שהחוטא יעבור עבירה על ידי זה.

לעומת זאת, איסור דרבנן של מסייע, הינו כשאחד התנאים מתקיים באופן חלקי: 1. במידה והמכשיל גורם לאיסור או מסייע לאיסור, גם אם יש לחוטא דרך אחרת לחטוא, אך החוטא **בפירוש** רוצה לחטוא. 2. המכשיל נותן לו את חפץ העבירה והוא היחיד שיכול לספק לו את החפץ, ויש רגלים לדבר שירצה לחטוא. במקרים הללו חוטא המסייע באיסור דרבנן.

ח. כשהחוטא עלול לעבור עבירות נוספות

מצאנו אחרונים המקלים כאשר מדובר על חוטא שעובר עבירות נוספות. במידה רבה דיון זה קרוב מאוד לטענת הש"ך על האפשרות להקל במומר, שכיוון שהוא מומר והוא עובר בשאט נפש על עבירות התורה אין לנו צורך להימנע מכך שעל ידינו תתקרב אליו עוד עבירה, כך חוטא שעובר עבירות נוספות אין עלינו החובה למנוע ממנו לעשות עבירה זו.

רבי עקיבא איגר כותב³⁷ לעניין איסור "בל תקיף" ע"י אישה, שאם על ידי האיסור מנמנע מעשיית איסור חמור יותר, אין מצווה להפרישו כיוון שעל ידי ההפרשה ייגרם לו איסורים יותר חמורים:

"ואף היכא דהוה מצי לגלח בעצמו מכל מקום הוי איסור דרבנן כמו שכתב תוספות ריש שבת. ואולי יש לומר דבזה ליכא איסור מדין מצוה להפרישו, דאדרבה במה שהיא מגלחת אותו בזה מפרישתו, דאם לא היתה מגלחת אותו היה מגלח בעצמו והיה עובר בבי' לאוין דניקף ומקיף ועל ידי שהיא

36. עבודה זרה טו, א

37. יורה דעה סימן קפא סעיף ו.

מגלחת מפרישתו מלאו דמקיף".

באופן הרבה יותר קיצוני, כותב הציץ אליעזר³⁸ לעניין שותפות בקואופרטיב המחלל שבת:

"על כל פנים נלמד מדברי הבית היוצר, שדעתו להתיר שותפות עם מומר לחלל שבת בפרהסיא ואין בזה לא משום לפני עיור ולא משום מסייע כיון שבלאו הכי הוא גם כן מחלל שבת בפרהסיא".

ט. דעת אחרוני זמננו בעניין הזמנת חילוני לשבת

הגר"מ פיינשטיין³⁹ כתב שאסור להזמין אנשים שגרים רחוק מבית הכנסת לבוא לבית הכנסת בשבת, באופן שברור שיבואו על ידי רכב, משום שיש בזה איסור נוסף של הסתה לדבר עבירה, כפי שמצאנו במסית:

"דלהזמין את הרחוקים באופן שאי אפשר שיבואו בלא חלול שבת ודאי אסור, והוא עוד גרוע מאיסור לפני עיור שהרי הוא עוד באיסור מסית. ואף שאיסור מסית לחיוב סקילה הוא רק מסית לעבוד עכו"ם, מכל מקום לענין האיסור ועונש כלפי שמיא בכל החומר שאין טוענין למסית יש בכל האיסורים".

הרב יעקב אריאל⁴⁰ דן בשאלת הזמנת מחללי שבת לסעודה בשבת, לצורך קירוב, וכותב:

"בשעת הדחק ניתן להתיר להזמין יהודים אלו לסעודת השבת... יש להזמין לכתחילה לכל השבת ורק אם בכל זאת המוזמן מצידו יעתר להזמנה חלקית בלבד, יש להסכים לכך ולהציע לו להישאר עד סוף השבת. וזאת בהסתמך על כמה ספקות:

יתכן שהאורח המוזמן היה נוסע בלאו הכי למטרה אחרת ואולי אף נסיעה ארוכה יותר, או היה עוסק במלאכות אחרות שמספרן וחומרן גדולים יותר מאיסור הנסיעה לבית המארח, בידיעה שבכל משך שהותו בבית המארח קרוב לודאי שלא יעשה שום מלאכה⁴¹...

38. שו"ת ציץ אליעזר חלק כ סימן כ.

39. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן צט.

40. באהלה של תורה חלק ה סימן כב.

41. וכותב: "כמקור להתיר זה יש להביא את דברי הגרעק"א (על שו"ע יו"ד ס"י קפא והובא לעיל) שמשמע ממנה, שמותר לעבור על לפני עיור אם על ידי כך יימנע מן הנכשל לעבור עבירות אחרות רבות יותר. וכעין זה כתב בשטמ"ק (ב"מ ה, ב) בשם הריטב"א, שאם הנכשל עובר בלאו הכי על אותה עבירה עצמה, אין על המוסיף להכשילו משום לפני עיור".

שנית, יש לדון בשיקול נוסף לקולא, מכח סוגיית "וכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חברך"⁴². שהרי לדברי השואלים הזמנת יהודים רחוקים אלו לסעודת השבת היא הדרך היחידה לקרבם ליהדות, ובלעדיה יש חשש שיתרחקו ממנה עד כדי חשש חמור לטמיעה והתבוללות. ואם כן, איננו צריכים לדון רק על חילולה של שבת זו אלא על החשש לחילולן של כל השבתות ואי קיומן של כל המצוות, וחזרנו לסברא שהכשלה קלה בהווה עדיפה על שמד מוחלט בעתיד".

הרב יעקב אריאל, כותב שאף אם ידוע שהמוזמן יסע ברכב בשבת, אפשר להזמין, משום שיכול להיות שבכך מצילים אותו ממלאכות רבות וחמורות יותר, ובנוסף משום שיכול להיות שבחילול שבת זו מצילים אותו מהרבה חילולי שבת עתידיים.

הגר"א וייס⁴³ דן בשאלה זו ואומר, שיש להפציר באורחים שישארו כל השבת ולדאוג להם למקום לינה, ולהביע בפניהם את צערנו אם יחליטו לבוא רק לסעודות תוך כדי חילול שבת. אך אם בכל זאת יחליטו להגיע תוך כדי חילול שבת, המארח אינו עובר בכך על איסור לפני עיוור מהתורה, כיוון שאם לא ייסעו לביתו, הרי שייסעו לים, לחברים, לטיול וכדומה, ובין כך יחללו את השבת. לעניין איסור מסייע, אף שעל פי הריטב"א קשה להקל, אחרי שברור שיעבור על איסור, אומנם, כפי שכתב ה'כתב סופר', אין איסור מסייע אלא בשעת העבירה עצמה, ועל כן המזמין אותם לפני שבת, ואינו עושה דבר בשעת מעשה, אינו עובר באיסור זה.

הרב נחום רבינוביץ⁴⁴ זצ"ל דן בשאלה זו, וזהו תורף דבריו:

"יש הבדל בין סיוע בשעת מעשה העברה שהוא אסור לעולם, לבין סיוע מועט לפני שנעשית העברה ועדיין יש אפשרות לתלות שמא לא יעבור... הרי מבואר שבמקום שעדיין אין העברה מתבצעת ויש ספק כלשהו שמא לא תהיה עברה, מפני דרכי שלום התירו הואיל ולא יצאנו מן הספק שמא לצורכי היתר הוא רוצה, והרי תולין בצרכי היתר".

ראינו מדבריו כי הטעם של דרכי שלום והאפשרות שלא יבצע את העבירה, מאפשרת הזמנה של מחלל שבת לסעודה, גם ללא סיבת הקירוב. וכך נראה מדברי הרב מלמד והרב רא"ם הכהן.

י. סיכום

ישנן כמה סיבות להקל בהזמנת מרצה לשבת:

א. המרצה יכול לנסוע מעצמו, ולכן אין כאן "תרי עברי דנהרא".

42. שבת ד, א.

43. מנחת אשר חלק ב סימן כח.

44. שיח נחום סימן פג.

- ב. במידה ומזמינים אותו לכל השבת, ניתן לתלות בהיתר שהרי יכול לשובות בבסיס.
- ג. לדברי הריטב"א - אם רגיל לעשות את העבירה מעצמו, אין כאן לפני עיוור.
- ד. ביחס לאיסור מסייע - ההזמנה נעשית לפני שעת העבירה, ועל כן אין איסור מסייע, כדברי שו"ת בניין ציון.
- ה. מדובר על מומר הרגיל בביצוע עבירה זו רח"ל, כדברי הש"ך.
- ו. ייתכן והדבר ימנע ממנו לעשות עבירות נוספות.